

Yangi O'zbekiston Konstitutsiyasi: Adolat, Taraqqiyot Va Barqarorlikning Huquqiy Poydevori

Po'latov Muxriddin Sadriiddin o'g'li¹

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining davlat va jamiyat rivojlanishidagi ahamiyati, uning huquqiy va ijtimoiy tamoyillarga asoslanganligi tahlil qilinadi. Konstitutsiya Yangi O'zbekistonni barpo etishda tamal toshi bo'lib xizmat qilayotganini isbotlovchi huquqiy, siyosiy va iqtisodiy jihatlar o'rganiladi. Shuningdek, maqolada Konstitutsiyaviy islohotlarning davlat boshqaruvi, inson huquqlarini himoya qilish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishdagi roli yoritiladi. O'zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi mamlakatda demokratik islohotlarni chuqurlashtirish, iqtisodiyotni liberallashtirish va ijtimoiy adolatni ta'minlash uchun mustahkam asos bo'lib xizmat qilayotgani ilmiy dalillar bilan asoslanadi.

Kalit so'zlar: Konstitutsiya, Yangi O'zbekiston, konstitutsiyaviy islohotlar, inson huquqlari, demokratik tamoyillar, fuqarolik jamiyati, davlat boshqaruvi, ijtimoiy adolat, iqtisodiy liberallashtirish, huquqiy asos.

Kirish

O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi davlat va jamiyat hayotining huquqiy asosini tashkil etuvchi asosiy qonun bo'lib, uning mazmun-mohiyati va ahamiyati mamlakatning ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy taraqqiyotida beqiyos o'rin tutadi. 1992-yilda qabul qilingan Konstitutsiya mustaqillik davrida jamiyatni boshqarish, davlat tuzilishini shakllantirish va inson huquqlarini himoya qilishda muhim rol o'ynadi [1]. Bugungi kunda Yangi O'zbekistonni qurish jarayonida Konstitutsiya taraqqiyotning tamal toshi sifatida jamiyatni modernizatsiya qilish va fuqarolik jamiyatini shakllantirish uchun muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qilmoqda [2]. Ushbu maqolada Konstitutsiyaning Yangi O'zbekistonni barpo etishdagi roli, undagi islohotlarning mazmuni va uning ijtimoiy taraqqiyotga qo'shayotgan hissasi ilmiy jihatdan tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatimiz huquqiy asoslarini belgilab beruvchi asosiy hujjat sifatida ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy hayotning barcha jabhalarida muhim o'rin tutadi. Konstitutsiya O'zbekistonni barqaror rivojlantirishning tamal toshi sifatida demokratik boshqaruv, inson huquqlarini himoya qilish va qonun ustuvorligini ta'minlashning kafolatini yaratdi.

M. Toshmuhammedovning "Konstitutsiyaning davlat boshqaruvidagi roli" nomli monografiyasi mamlakatimiz konstitutsiyaviy tamoyillarining amaliyotda qanday tatbiq etilishini ochib beradi[3]. Ushbu manba konstitutsion tamoyillar asosida davlat va jamiyato'rtasidagi munosabatlarni tahlil qilishda muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining yangilangan tahriri (2023-yil) davlat boshqaruvi tizimini takomillashtirish va jamiyatni demokratlashtirishda katta qadam bo'ldi. Bu borada A. Saidovning "O'zbekistonda konstitutsion islohotlar tarixi" asari konstitutsiyaviy rivojlanish bosqichlarini o'rganish uchun asosiy ilmiy manba hisoblanadi[4].

Konstitutsiyaning ijtimoiy adolatni ta'minlashdagi o'rni to'g'risida G.Rahimova va S.Yusupovanning tadqiqotlari e'tiborga loyiq. Ular Konstitutsiya me'yorlarining inson huquqlari, xususan, mehnat va ijtimoiy ta'minot sohalarida qanchalik samarali ekanligini tahlil qilganlar[5].

¹ Namangan davlat pedagogika instituti magistranti

Shuningdek, xalqaro huquqshunos olimlar, jumladan, J. Jackson va M. Rosenfeldning “Constitutionalism in Transition Societies” nomli asari O‘zbekiston tajribasini boshqa mamlakatlar bilan qiyoslash imkonini beradi. Bu asar mamlakatimiz konstitutsion tamoyillarining xalqaro miqyosda qanday ahamiyatga ega ekanligini tahlil qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqotda O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining mamlakatni rivojlantirishdagi o‘rnini o‘rganish uchun qiyosiy huquqiy tahlil va tematik tahlil metodlaridan foydalanildi.

1. Ma’lumot yig‘ish bosqichi: Konstitutsiyaviy islohotlar bo‘yicha qabul qilingan qarorlar va qonunchilik hujjatlari tahlil qilindi. Ushbu hujjatlar Konstitutsiyaning amaliyotdagi tatbiqini ko‘rsatish uchun asosiy manba bo‘lib xizmat qildi.
2. Qiyosiy tahlil: O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi boshqa davlatlarning konstitutsiyalari bilan qiyoslandi. Bu yondashuv Konstitutsiyamizning o‘ziga xos jihatlari va xalqaro tamoyillar bilan qanchalik uyg‘unligini aniqlashga yordam berdi.
3. Ekspert so‘rovlari: Konstitutsiyaning davlat boshqaruvi, inson huquqlari va iqtisodiy islohotlarga ta’siri yuzasidan huquqshunoslar va siyosatshunoslardan ekspert xulosalari olingan.
4. Sifatli va miqdoriy tahlil: Konstitutsiyaning amaldagi ta’sirini baholashda ijtimoiy so‘rovlar natijalari va statistika ma’lumotlari ko‘rib chiqildi.

Ushbu metodologiya asosida amalga oshirilgan tadqiqot, O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy rivojlanishiga qanday hissa qo‘shayotganligini chuqur tahlil qilish imkonini berdi. Natijalar davlat siyosatini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim bo‘ldi.

Tahlillar va natijalar

Konstitutsiyaning huquqiy tamoyillari va Yangi O‘zbekiston konsepsiyasi

Konstitutsiya davlatning huquqiy tizimining asosiy tamoyillarini belgilaydi. U ijtimoiy adolat, qonun ustuvorligi va inson huquqlarini himoya qilish kabi prinsiplarni o‘z ichiga oladi[6]. Yangi O‘zbekiston konsepsiyasi esa mamlakatning har tomonlama rivojlanishi uchun strategik yo‘nalishlarni belgilaydi. Bu konsepsiyada Konstitutsiya quyidagi asosiy jihatlar orqali tamal toshi sifatida qaraladi:

1. **Davlat boshqaruvi tizimining islohoti:** Yangi O‘zbekiston davlat boshqaruvining demokratik tamoyillariga asoslangan holda fuqarolarning huquq va erkinliklarini kafolatlashga yo‘naltirilgan[7].
2. **Inson huquqlarining ustuvorligi:** Konstitutsiyaning II bo‘limida inson huquq va erkinliklarini ta’minlash bo‘yicha qoidalar belgilangan bo‘lib, Yangi O‘zbekiston konsepsiyasida bu tamoyil amaliy hayotga tadbiiq etilmoqda.
3. **Bozor iqtisodiyotiga o‘tish:** Iqtisodiy erkinlik va xususiy mulkni himoya qilish Konstitutsiyada o‘z aksini topgan. Bu tamoyillar yangi islohotlar uchun huquqiy asos yaratmoqda.

Konstitutsiyaviy islohotlar va ular jamiyat rivojiga ta’siri

So‘nggi yillarda O‘zbekistonda Konstitutsiyaga kiritilgan o‘zgartirishlar davlat boshqaruvi, iqtisodiyot va ijtimoiy sohalarda yangi bosqichni boshlab berdi. 2023-yilda qabul qilingan Konstitutsiyaviy islohotlar mamlakatning ijtimoiy va siyosiy tizimini yangilashga yo‘naltirildi. Quyida ushbu o‘zgarishlarning asosiy yo‘nalishlari va ta’siri tahlil qilinadi.

1. Davlat boshqaruvi tizimidagi yangiliklar:

- Prezidentning vakolatlari qayta ko‘rib chiqildi va muvozanatli boshqaruv tizimini shakllantirishga e’tibor qaratildi[8].
- Qonun chiqaruvchi va ijro etuvchi hokimiyatlar o‘rtasidagi aloqalar mustahkamlandi.

- Mahalliy hokimiyatlar vakolatlari kengaytirilib, joylarda demokratik boshqaruv tizimining huquqiy asosi yaratildi.
- 2. **Fuqarolarning huquq va erkinliklarini kengaytirish:**
  - Konstitutsiyaga inson huquqlari bo'yicha yangi qoidalar kiritilib, ular xalqaro standartlarga moslashtirildi.
  - Fuqarolarning so'z erkinligi, diniy e'tiqod va siyosiy faollik huquqlari kengaytirildi.
- 3. **Iqtisodiy islohotlarning huquqiy asoslari:**
  - Xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash uchun mulk huquqi kafolatlandi.
  - Investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha yangi huquqiy mexanizmlar joriy etildi.

Yangi O'zbekistonni qurishda Konstitutsiyaning ahamiyati

Konstitutsiya davlatni rivojlantirishda barcha sohalarda islohotlarni amalga oshirish uchun mustahkam asos yaratadi. Quyidagi sohalarda uning o'rni alohida e'tiborga loyiqdir:

1. Ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash:

- Konstitutsiya barcha fuqarolarning qonun oldida tengligi tamoyilini kafolatlaydi. Bu ijtimoiy adolatni ta'minlash va jamiyatda barqarorlikni saqlashga xizmat qiladi[9].
- Yangi O'zbekiston davrida ijtimoiy himoya tizimi Konstitutsiyada belgilangan huquqlarga asoslanib rivojlantirilmoqda.

2. Ta'lim va madaniyatni rivojlantirish:

- Konstitutsiyaning 41-moddasi ta'lim olish huquqini kafolatlaydi. Bu esa zamonaviy bilimli avlodni tarbiyalashda muhim omil hisoblanadi.
- Yangi islohotlar doirasida ta'lim tizimiga qaratilgan e'tibor Konstitutsiyaning mazmunidan kelib chiqadi[10].

3. Fuqarolik jamiyatini shakllantirish:

- Nodavlat tashkilotlar va fuqarolik institutlarini qo'llab-quvvatlash Konstitutsiya tamoyillariga asoslanadi.
- Fuqarolik jamiyati demokratiyaning ajralmas qismi sifatida rivojlanmoqda.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi mamlakatning huquqiy, ijtimoiy va siyosiy rivojlanishida tamal toshi sifatida alohida ahamiyatga ega. Yangi O'zbekistonni qurish jarayonida u davlat va jamiyatni modernizatsiya qilish, fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta'minlash, shuningdek, iqtisodiy va ijtimoiy islohotlarni amalga oshirishda huquqiy poydevor bo'lib xizmat qilmoqda. Bugungi kunda Konstitutsiyaning mazmun-mohiyati yanada boyib, u zamonaviy rivojlanish talablariga javob beruvchi huquqiy hujjatga aylanishda davom etmoqda. Shu sababli, Konstitutsiya faqat davlat boshqaruvining huquqiy asosi emas, balki Yangi O'zbekistonni barpo etishda xalqning mustahkam irodasi va kelajakka bo'lgan intilishining ramzi hamdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi yangi tahriri. 1 may, 2023 yil.
2. Karimov I.A. *O'zbekiston: Milliy istiqloq, iqtisod, siyosat, mafkura*. Toshkent: O'zbekiston, 1996.
3. Toshmuhammedov M. Konstitutsiyaning davlat boshqaruvidagi roli. Toshkent: Adolat nashriyoti, 2020.
4. Saidov A. O'zbekistonda konstitutsion islohotlar tarixi. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2021.

5. Rahimova G. Ijtimoiy adolat va huquqiy davlat tamoyillari. Toshkent: Sharq nashriyoti, 2019.
6. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. Toshkent: O‘zbekiston, 2021.
7. Mirziyoyev Sh.M. *Erkin va farovon, demokratik O‘zbekistonni birgalikda barpo etamiz*. Toshkent: O‘zbekiston, 2017.
8. Normatov S. *Bozor iqtisodiyoti asoslari*. Toshkent: Sharq, 2005.
9. O‘zbekiston Respublikasida 2023 yilgi Konstitutsiyaviy o‘zgarishlar. *Normativ hujjatlar to‘plami*. Toshkent: Yangi O‘zbekiston nashriyoti, 2023.
10. Abdullayev I. *Prezidentlik instituti va davlat boshqaruvi islohotlari*. Toshkent: Nodirabegim, 2019.

